

Kennisdossier

Hoge verwachtingen

Inhoudstafel

5	<i>Welkom</i>
6	<i>Visie en missie</i>
7	<i>Hoge verwachtingen als hefboom voor gelijke onderwijskansen</i>
9	<i>Wat zijn hoge verwachtingen?</i>
11	<i>Het belang van hoge verwachtingen: wetenschappelijke onderbouwing</i>
13	<i>Hoe toon je hoge verwachtingen in de klaspraktijk?</i>
15	<i>Obstakels en valkuilen in het werken met hoge verwachtingen</i>
17	<i>Aanbevelingen voor scholen en teams</i>
20	<i>In de praktijk!</i>
21	<i>Meer weten?</i>
22	<i>Referenties</i>
23	<i>Bijlages</i>

Video**KLUB**

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Leer
punt

VUB

OS!
Onderzoekende
School

Legende

Praktijkvoorbeeld

Praktische tips

Woordverklaring

Welkom bij VideoKLuB

Beste VideoKLuB-coach,
Beste VideoKLuB-school,
Beste schoolmaker,

VideoKLuB zet zich in voor het versterken van de brede basiszorg door zes evidence-informed praktijken rechtstreeks te implementeren in de klas: hoge verwachtingen, effectief klasmanagement, groeien naar zelfstandigheid, taalgerichte klaspraktijken, groeigerichte feedback en doelgerichte differentiatie.

Binnen de verhoogde zorg ligt de klemtoon op doelgerichte differentiatie als redelijke aanpassing voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

De gekozen thema's zijn zorgvuldig geselecteerd op basis van wetenschappelijk onderzoek dat hun positieve impact aantoont (EEF, 2024), én in functie van de concrete noden van scholen, zoals in kaart gebracht via een bevraging van partnerscholen binnen het project Onderzoekende School (VUB).

Als sluitstuk van het VideoKLuB-project ontwikkelden we kennisdossiers rond de evidence-informed praktijken. Deze dossiers vormen een krachtig vertrekpunt voor leerkrachten: ze helpen om een gemeenschappelijke taal binnen het team te ontwikkelen, wekken enthousiasme om met het thema aan de slag te gaan en nodigen uit tot verdere verdieping. De kennisdossiers bieden ondersteuning bij het versterken van de klaspraktijk, met toegankelijke en wetenschappelijk onderbouwde theorie, inspirerende praktijkvoorbeelden en onmiddellijk inzetbare tools.

Samen bouwen we aan krachtige leeromgevingen en sterk, evidence-informed onderwijs.

Met onderzoekende groeten,
Team VideoKLuB

“
In de kennisdossiers ontdekken we wat echt werkt en bouwen we vanuit evidence-informed inzichten aan krachtige leeromgevingen.
”

Missie en Visie

Onze voedingsbodem

VideoKLuB vindt haar wortels in het Onderzoekende School?!-project van de Vrije Universiteit Brussel. Dit evenwaardige samenwerkingsverband slaat een brug tussen schoolpraktijk en lerarenopleiding. Student-leerkrachten, lerarenopleiders, leerkrachten en onderzoekers werken samen om evidence-informed oplossingen te vinden voor uitdagingen in de klas. Dit netwerk stimuleert professionalisering en innovatie, en vormt een krachtige basis voor het versterken van onderwijspraktijken en het leren van leerlingen.

VideoKLuB missie

VideoKLuB versterkt brede basiszorg in het onderwijs om het leren van alle leerlingen te bevorderen. Via videoreflectie biedt de VideoKLuB leerkrachten een krachtige pauzeknop in de snelle realiteit van de klaspraktijk. Samen staan we stil bij keuzes, ontdekken wat écht werkt, en bouwen vanuit kleine, onderbouwde inzichten aan grote verbeteringen.

Co-creatie en gezamenlijk ontwerpen staan centraal. Met een rugzak vol praktijkwijsheid en evidence-informed inzichten creëren we een cultuur van professionele groei en samenwerking. Het doel? Gelijke kansen en optimale leeromgevingen voor elke leerling.

De rol van kennisdossiers

De kennisdossiers vormen een startpunt voor leerkrachten om hun klaspraktijk te versterken met evidence-informed strategieën. Ze bieden onderbouwde inzichten, praktische tools en inspirerende voorbeelden die direct toepasbaar zijn in de klas. Door deze kennis te benutten, kunnen leerkrachten krachtige leeromgevingen creëren waarin alle leerlingen maximaal groeien. Zo bouwen we samen aan sterk, onderbouwd en inclusief onderwijs.

Bedanking

De kennisdossiers zijn tot stand gekomen dankzij de waardevolle bijdrage van de deelnemende scholen aan VideoKLuB. We zijn bijzonder dankbaar voor hun engagement, openheid en bereidheid om inzichten, ervaringen en voorbeelden uit hun klaspraktijk te delen. Met bijzondere dank aan basisschool Sint-Petrus, Athena campus Pottelberg, Provinciale Middenschool Diepenbeek, Campus Fenix, Castor, Provinciale School Diepenbeek en Provinciaal Technisch Instituut West-Vlaanderen voor het mede mogelijk maken van het kennisdossier hoge verwachtingen.

Hoge verwachtingen

Elke leerling verdient het om te groeien, te leren en zich te ontwikkelen, ongeacht zijn of haar achtergrond, startpositie of eerdere prestaties. Toch laten onderzoeken wereldwijd zien dat niet elke leerling dezelfde kansen krijgt om zijn of haar potentieel te benutten. In dit kennisdossier laten we zien waarom hoge verwachtingen stellen effectief is.

Onbewuste aannames, vooroordelen of lage verwachtingen bij leerkrachten kunnen een belemmering vormen voor de leer- en ontwikkelkansen van leerlingen.

Wanneer leerkrachten lage verwachtingen koesteren, geven ze – vaak onbedoeld – minder uitdagende opdrachten, minder groeigerichte feedback of stellen ze lagere doelen voor bepaalde leerlingen. Dit kan leiden tot lagere leerresultaten, minder motivatie en een verminderd geloof in eigen kunnen bij leerlingen.

Daarom is het essentieel om als leerkracht bewust te werken aan hoge en positieve verwachtingen. Niet omdat we streven naar onrealistische doelen, maar omdat we geloven dat elke leerling de kans moet krijgen om te leren, te groeien en zich te ontwikkelen, met de juiste ondersteuning en begeleiding.

Hoge verwachtingen zijn geen extra taak naast het lesgeven, maar vormen de **basis** van goed onderwijs. Ze kleuren de manier waarop we leerlingen benaderen, hoe we feedback geven, welke opdrachten we aanbieden en hoe we het klas- en schoolklimaat vormgeven.

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat hoge verwachtingen van leerkrachten een krachtige hefboom zijn voor het leerproces van leerlingen. Studies tonen consequent aan dat leerlingen meer gemotiveerd zijn, betere prestaties halen en meer vertrouwen ontwikkelen als de leerkracht in hen gelooft (Rubie-Davies, 2022). Concreet laat onderzoek zien:

- **Verbeterde leerresultaten:** Leerlingen presteren beter wanneer leerkrachten hoge verwachtingen uitspreken en hiernaar handelen.
- **Grotere motivatie en doorzettingsvermogen:** Hoge verwachtingen stimuleren een leerhouding waarbij leerlingen gemotiveerd blijven, ook als het moeilijk wordt.
- **Geloof in eigen groeipotentieel:** Leerlingen ontwikkelen het idee dat intelligentie en vaardigheden kunnen groeien door inzet en oefening (growth mindset).
- **Bijdrage aan kansengelijkheid:** Vooral voor leerlingen met een migratieachtergrond, een lagere sociaaleconomische status of andere kwetsbaarheden maken hoge verwachtingen een verschil. Ze doorbreken het patroon waarbij lage verwachtingen leiden tot lagere prestaties.

Kortom: hoge verwachtingen dragen niet alleen bij aan betere cijfers, maar ook aan welbevinden, motivatie en zelfvertrouwen bij leerlingen.

De relatie tussen verwachtingen van leerkrachten en leerresultaten wordt vaak verklaard aan de hand van drie bekende effecten (Rubie-Davies, 2022):

- **Pygmalion-effect:** Dit effect treedt op wanneer leerkrachten hoge verwachtingen hebben van een leerling. Deze positieve verwachtingen leiden tot aangepast gedrag – zoals het stellen van uitdagende leerdoelen, het geven van groeigerichte feedback en het tonen van vertrouwen – waardoor leerlingen daadwerkelijk beter presteren.
- **Galatea-effect:** Dit effect beschrijft hoe de verwachtingen van een leerling over zichzelf invloed hebben op het leerproces. Als leerlingen geloven dat ze kunnen leren en vooruitgang kunnen boeken, zijn ze gemotiveerder en bereiken ze meer.
- **Golem-effect:** Dit is het tegenovergestelde van het Pygmalion-effect. Wanneer leerkrachten lage verwachtingen hebben, kan dit leiden tot minder uitdaging, minder ondersteuning en een afname in prestaties bij leerlingen. Dit werkt als een selffulfilling prophecy: de leerling gaat minder presteren, wat de lage verwachting van de leerkracht weer bevestigt.

Hoge verwachtingen zijn een krachtig instrument om gelijke onderwijskansen te bevorderen (Bouttaouane, 2022). Ze nodigen leerlingen uit om zich te ontwikkelen, stimuleren motivatie en dragen bij aan een positief leerklimaat. Door bewust te reflecteren op onze eigen verwachtingen en die zichtbaar te maken in ons dagelijks handelen, kunnen we als leerkrachten het verschil maken in het leven van onze leerlingen.

Wat zijn hoge verwachtingen?

Wanneer we spreken over hoge verwachtingen verwijzen we naar het geloof en de overtuiging dat alle leerlingen – ongeacht hun achtergrond, eerder behaalde resultaten of gedrag – in staat zijn om te leren, te groeien en vooruitgang te boeken. Hoge verwachtingen betekent niet dat we verwachten dat elke leerling perfect presteert, maar wel dat we ervan uitgaan dat iedereen kan verbeteren, mits de juiste ondersteuning, duidelijke doelen en een stimulerende leeromgeving.

Hoge verwachtingen gaan over:

- **Vertrouwen** in het groeipotentieel van elke leerling.
- **Stimuleren en uitdagen**: het aanbieden van leerdoelen die net buiten de huidige comfortzone liggen, maar haalbaar zijn met inspanning.
- **Ondersteunen**: het bieden van hulp en begeleiding om die doelen te bereiken.
- **Positieve interacties**: leerlingen aanmoedigen, fouten als leermomenten zien en successen vieren.

Het is een houding en een manier van handelen, die zichtbaar wordt in hoe je als leraar je lessen voorbereidt, je taalgebruik kiest, feedback geeft en je klas organiseert.

Hoewel het belang van hoge verwachtingen breed wordt erkend, bestaan er enkele hardnekkige misverstanden. Deze misvattingen kunnen leerkrachten ervan weerhouden om effectief met hoge verwachtingen aan de slag te gaan.

Een aantal veelvoorkomende misvattingen:

- *Hoge verwachtingen zijn onrealistisch of te veeleisend.*

Hoge verwachtingen gaan niet over het stellen van onhaalbare doelen, maar over het geloof dat leerlingen kunnen groeien. Het is geen druk om perfect te presteren, maar een uitnodiging om het beste uit zichzelf te halen.

- *Hoge verwachtingen leiden tot stress of faalangst bij leerlingen.*

Het gaat niet om het verhogen van de druk, maar om het creëren van een ondersteunende omgeving waarin leerlingen zich uitgedaagd en veilig voelen om te leren.

- *"Mijn verwachtingen moeten eerlijk zijn, en sommige leerlingen kunnen nu eenmaal minder."*

Dit is een beperkend uitgangspunt. Natuurlijk heeft elke leerling een eigen startpunt, maar het idee dat bepaalde leerlingen niet kunnen leren, belemmert hun kansen. Hoge verwachtingen gaan over geloven in groei, niet over gelijkheid in uitkomsten.

- *Hoge verwachtingen zijn alleen relevant voor sterke leerlingen.*

Integendeel: juist leerlingen die minder sterk presteren, hebben het meeste baat bij hoge verwachtingen, omdat ze vaak te maken krijgen met lage verwachtingen en hierdoor minder kansen krijgen om te groeien.

Een belangrijk uitgangspunt bij hoge verwachtingen is dat deze betrekking hebben op het **hier en nu**. Het gaat niet om dromen over een verre toekomst (bijvoorbeeld: "Deze leerling kan ooit dokter worden"), maar om de actieve overtuiging dat de leerling vandaag, in deze les, kan leren, oefenen en verbeteren.

Hoge verwachtingen zijn dus:

- **Concreet en actiegericht:** "Ik weet dat je dit kan leren, en ik ga je daarbij helpen."
- **Gekoppeld aan gedrag en inzet:** "Als je je inzet, kun je stappen zetten."
- **Dynamisch en veranderlijk:** "Je huidige niveau bepaalt niet je eindpunt."
- **Hier en nu:** "Vandaag krijg je de kans om te groeien."

Dit perspectief helpt leerkrachten om leerlingen uit te dagen zonder hen te overladen met onrealistische doelen, en het voorkomt dat verwachtingen uitsluitend gebaseerd zijn op eerder behaalde resultaten of labels.

Hoge verwachtingen staan niet op zichzelf, maar zijn verweven met andere belangrijke aspecten van de brede basiszorg.

- **Differentiatie:** Hoge verwachtingen vragen om een passende uitdaging voor elke leerling. Dit betekent dat je differentieert in doelen, ondersteuning en opdrachten, zodat alle leerlingen worden uitgedaagd op hun niveau.
- **Feedback:** Groeigerichte feedback is een manier om hoge verwachtingen concreet te maken. Door leerlingen te laten zien waar ze staan, wat de volgende stap is en hoe ze daar kunnen komen, geef je richting aan hun leerproces.
- **Klasmanagement:** Een positief en ordelijk leerklimaat ondersteunt hoge verwachtingen. Leerlingen moeten zich veilig voelen om risico's te nemen, fouten te maken en te leren. Als leerkracht toon je in je handelen dat fouten erbij horen en dat elke leerling het recht heeft om te leren.

Hoge verwachtingen zijn dus niet los te koppelen van je hele onderwijsaanpak: ze vormen een rode draad door je lessen, interacties en klassenorganisatie.

Het belang van hoge verwachtingen: wetenschappelijke onderbouwing

Hoge verwachtingen maken het verschil. Onderzoek laat keer op keer zien dat de verwachtingen die leerkrachten hebben van hun leerlingen, een directe invloed hebben op de leerprestaties, motivatie en het zelfbeeld van die leerlingen.

Enkele belangrijke bevindingen uit de literatuur:

- Bijlsma & Bouttaouane (2023) benadrukken dat leraren die hoge en positieve verwachtingen uitspreken en ondersteunen met gepast gedrag, bijdragen aan betere leerprestaties, meer motivatie en een sterkere growth mindset bij leerlingen. Ze tonen aan dat hoge verwachtingen leiden tot meer uitdaging en ondersteuning.
- Voerman (2021) stelt dat hoge verwachtingen zichtbaar worden in het dagelijks handelen van de leerkracht: in de vragen die gesteld worden, de feedback die gegeven wordt, en in de manier waarop leeractiviteiten worden georganiseerd. Ze benadrukt dat leraren zich vaak niet bewust zijn van hun eigen verwachtingen en dat reflectie en feedback nodig zijn om deze te verhogen.
- Yoon et al. (2007) analyseerden honderden studies over onderwijsinterventies en concludeerden dat professionele ontwikkeling van leraren, zoals trainingen rond hoge verwachtingen, een significante impact kan hebben op leerprestaties van leerlingen.
- De Leidraad "Onderwijs vanuit hoge verwachtingen" (Leerpunt, 2025) vat deze inzichten samen en vertaalt ze naar concrete aanbevelingen: wees je bewust van je verwachtingen, communiceer ze expliciet, differentieer met hoge verwachtingen en werk samen als team om een cultuur van hoge verwachtingen te creëren.

Deze bevindingen tonen aan: leraren maken het verschil. Wat we verwachten, wordt werkelijkheid.

De kern van de invloed van verwachtingen wordt vaak samengevat in de begrippen Pygmalion- en Golem-effect:

- Het **Pygmalion-effect**: Wanneer een leerkracht hoge verwachtingen heeft van een leerling, vertaalt zich dat in stimulerend gedrag: het geven van moeilijkere opdrachten, het bieden van positieve feedback, en het stellen van uitdagende vragen. Dit gedrag motiveert leerlingen en stimuleert hun ontwikkeling. In de klaspraktijk zie je dit bijvoorbeeld terug in een leraar die zegt: *"Ik weet dat je dit kan, laten we het samen proberen."*
- Het **Golem-effect**: Het tegenovergestelde gebeurt als een leerkracht lage verwachtingen heeft. Dit leidt tot minder uitdagende taken, minder steun en feedback, en minder ruimte voor fouten en groei. Leerlingen die dit ervaren, voelen zich vaak minder gemotiveerd en presteren ook daadwerkelijk minder goed. Bijvoorbeeld: *"Dit is waarschijnlijk te moeilijk voor jou, laten we iets makkelijker proberen."*

Deze effecten zijn krachtig én onzichtbaar: vaak beseffen leerkrachten niet dat hun overtuigingen doorwerken in hun gedrag, en dat leerlingen deze signalen feilloos oppikken.

Lage verwachtingen zijn niet neutraal: ze komen vaker voor bij specifieke groepen leerlingen. Onderzoek wijst uit dat leerkrachten – vaak onbewust – lagere verwachtingen hebben van leerlingen met:

- een lagere sociaaleconomische status (SES);
- een migratieachtergrond of een thuistaal die verschilt van de schooltaal;
- niet-gemiddeld leergedrag (bijvoorbeeld druk, teruggetrokken, traag);
- of in sommige gevallen: op basis van gender, beïnvloed door hardnekkige stereotypen.

Zo worden verschillen in kansen en leeruitkomsten tussen leerlingen niet kleiner, maar juist groter. Hoge verwachtingen hebben daarentegen een corrigerend effect. Ze doorbreken deze cirkel en dragen bij aan kansengelijkheid. Door actief te werken aan hoge verwachtingen voor alle leerlingen, ongeacht achtergrond, stimuleren we gelijke kansen en een inclusieve leeromgeving.

Leerkrachten communiceren hun verwachtingen op talloze manieren, vaak zonder het te beseffen. Dit gebeurt:

- **Expliciet**: via woorden en feedback. Bijvoorbeeld: "Ik weet dat je dit kan." of "Je hebt hier veel potentieel voor."
- **Impliciet**: via lichaamstaal, gezichtsuitdrukkingen, toon, de manier van vragen stellen, en zelfs in de opdrachten die je aanbiedt. Bijvoorbeeld: een leerling minder vaak het woord geven, of alleen eenvoudige vragen stellen aan bepaalde leerlingen.

Daarom is het zo belangrijk om je eigen verwachtingen bewust te maken en om actief te oefenen in het uitspreken en ondersteunen van hoge verwachtingen. Het gaat niet alleen om wat je zegt, maar ook om hoe je handelt: je houding, je taalgebruik, je interacties.

De kernvraag voor elke leerkracht is: Hoe laat ik in mijn gedrag zien dat ik geloof in de groeikracht van alle leerlingen?

Hoe toon je hoge verwachtingen in je klaspraktijk?

Hoge verwachtingen zijn niet enkel een innerlijke overtuiging. Ze worden pas zichtbaar en voelbaar in je dagelijks handelen als leraar. Dit betekent dat je als leraar actief laat zien dat je in je leerlingen gelooft en dat je hen de juiste ondersteuning biedt om te groeien.

Hieronder volgt een overzicht van concreet gedrag en acties die bijdragen aan het tonen van hoge verwachtingen in de klaspraktijk.

1. Positieve en uitdagende leerdoelen stellen

Hoge verwachtingen vertaal je in doelen die leerlingen uitdagen, maar wel haalbaar zijn met inzet en ondersteuning. Ze bevinden zich m.a.w. in de zone van de naaste ontwikkeling. Dit betekent:

- Leerdoelen formuleren die ambitie uitstralen: "Vandaag leer je hoe je een complexe tekst kunt samenvatten."
- Niet alleen focussen op wat een leerling nu kan, maar op waar de leerling naartoe kan groeien: "Ik zie dat je al goed oefent met woordenschat, laten we nu proberen zinnen te maken."
- Leerdoelen zichtbaar maken: op het bord, in je taalgebruik, in werkvormen.
- Laat leerlingen ervaren dat fouten maken deel uitmaakt van het leerproces, en dat groei de norm is.

2. Groeigerichte feedback geven

Feedback is een krachtig middel om je verwachtingen duidelijk te maken. Goede feedback is:

- **Specifiek:** Zeg niet alleen "Goed gedaan", maar "Je hebt een duidelijke inleiding geschreven en je argumenten zijn sterk onderbouwd."
- **Groeigericht:** Leg de focus op "Wat kan de leerling nog verbeteren?" en "Wat is de volgende stap?"
- **Positief en aanmoedigend:** Geef complimenten op inzet en strategieën, niet enkel op resultaat: "Je hebt doorgezet ondanks dat het moeilijk was."
- **Regelmatig en tijdig:** Wacht niet tot de toets om feedback te geven, maar geef het tijdens het leerproces.

Feedback is dus geen beoordeling, maar een leidraad om verder te leren en groeien. Daarom verwijst feedback ook steeds naar de volgende stappen die een leerling moet zetten in zijn leerproces.

3. Differentiëren met hoge verwachtingen

Hoge verwachtingen gelden voor alle leerlingen, maar dat betekent niet dat alle leerlingen hetzelfde werk op hetzelfde moment moeten doen. Differentiëren met hoge verwachtingen betekent:

- **Aanpassen van instructie en ondersteuning** om alle leerlingen te laten groeien, zonder de lat te verlagen.
- Zorgen dat ook leerlingen die het moeilijk hebben, **rijke en uitdagende taken** krijgen – eventueel met extra ondersteuning.
- **Leeractiviteiten variëren:** bijvoorbeeld verlengde instructie, extra uitleg, of hulpmiddelen aanbieden, maar niet simpelweg "makkelijker werk" geven.
- Focus op "iedereen kan groeien": zelfs **kleine stappen** vooruit zijn belangrijk.

Differentiëren is dus een manier om hoge verwachtingen waar te maken: je past de weg aan, niet het einddoel.

4. Taalgebruik en non-verbaal gedrag

Leerlingen voelen verwachtingen vaak aan via subtiele signalen in je taal en lichaamstaal. Let op:

- **Positieve taal:** Gebruik woorden die vertrouwen uitstralen, zoals "*Ik weet dat je dit kunt leren.*" of "*We gaan samen zoeken hoe je dit kan aanpakken.*"
- **Vermijd negatieve of beperkende uitspraken** zoals "*Dat is misschien te moeilijk voor jou.*"
- **Non-verbaal gedrag:** Maak oogcontact, glimlach, knik bemoedigend, loop rond in de klas en laat zien dat je beschikbaar bent om te ondersteunen.
- **Toon betrokkenheid:** Wees aanwezig, luister oprecht, en reageer positief op vragen.

Onthoud: ook als je denkt dat je neutraal bent, zenden je woorden en gedrag een boodschap uit.

5. Teamcultuur: hoge verwachtingen als gedeelde visie

Hoge verwachtingen zijn het krachtigst wanneer ze gedragen worden door het hele team. Dit vraagt om:

- **Een gezamenlijke visie:** Spreek binnen het team expliciet uit dat je gelooft in de groeimogelijkheden van alle leerlingen.
- **Open gesprekken:** Bespreek regelmatig hoe verwachtingen tot uiting komen in de klaspraktijk, bijvoorbeeld tijdens teamvergaderingen of interviews.
- **Elkaar ondersteunen en feedback geven:** Geef elkaar feedback over taalgebruik, gedragingen en interacties die verwachtingen communiceren.
- **Voorbeelden delen:** Bespreek succeservaringen en moeilijke situaties.

Een gedeelde cultuur van hoge verwachtingen maakt dat leerlingen consistente boodschappen ontvangen, ongeacht de leerkracht.

Obstakels en valkuilen in het werken met hoge verwachtingen

Het koesteren van hoge verwachtingen voor alle leerlingen is een krachtig middel om gelijke kansen te bevorderen. Toch is het niet altijd eenvoudig om dit consequent in de praktijk te brengen. Leerkrachten worden in hun dagelijks werk geconfronteerd met complexe situaties, vooroordelen en onbewuste patronen die hun verwachtingen kunnen beïnvloeden.

In dit onderdeel bespreken we veelvoorkomende valkuilen en obstakels bij het werken met hoge verwachtingen, en hoe je hiermee om kunt gaan.

Lage verwachtingen komen vaak niet voort uit onwil, maar uit onbewuste aannames en automatische denkpatronen. Ze kunnen ontstaan door:

- Eerdere ervaringen met een leerling (bv. slechte prestaties, moeilijk gedrag).
- Informatie van collega's of rapporten die een gekleurd beeld schetsen.
- Het interpreteren van achtergrondkenmerken als beperking (bv. lage SES, anderstaligheid, leerstoornissen).
- Vermoeidheid, werkdruk of frustratie, waardoor het makkelijker is om verwachtingen te verlagen.
- Onzekerheid bij de leraar over hoe te ondersteunen bij complexe leerbehoeften.

Deze lage verwachtingen sluipen vaak ongemerkt binnen in hoe je spreekt, welke taken je aanbiedt of hoe je reageert op leerlingen. Het is dus belangrijk om hier bewust en kritisch naar te kijken.

Iedereen heeft **bias**: onbewuste vooroordelen over groepen mensen. In het onderwijs kunnen deze bias leiden tot lagere verwachtingen van bepaalde leerlingen, bijvoorbeeld:

- Leerlingen met een migratieachtergrond → "Nederlands is waarschijnlijk te moeilijk."
- Leerlingen uit gezinnen met lage SES → "Ze krijgen thuis toch geen ondersteuning."
- Genderrollen → "Jongens zijn nu eenmaal minder goed in taal." of "Meisjes zijn niet zo goed in wiskunde."
- Stil, teruggetrokken leerlingen → "Ze willen toch niet deelnemen."
- Leerlingen met leer- of gedragsstoornissen → "Dit is te hoog gegrepen voor hen."

Deze onbewuste aannames zijn hardnekkig, maar kunnen doorbroken worden door kritisch te reflecteren en collega's feedback te vragen.

Hoge verwachtingen mogen niet verward worden met onrealistische verwachtingen. Het stellen van doelen die te ver boven het niveau van de leerling liggen, kan juist leiden tot:

- Frustratie en faalangst bij leerlingen.
- Verminderde motivatie en gevoelens van onveiligheid.
- Teleurstelling bij de leerkracht als de doelen niet worden gehaald.

Hoge verwachtingen moeten altijd **realistisch** zijn:

- Niet elke leerling zal op hetzelfde tempo of niveau leren, maar elke leerling kan groeien.
- De lat moet aansluiten bij het potentieel van de leerling, niet bij een ideaalbeeld van perfectie.
- Ondersteuning en differentiatie zijn essentieel om uitdagende doelen haalbaar te maken.

Een goede balans vinden is de sleutel: "Hoog, maar haalbaar."

Hoge verwachtingen mogen nooit vertaald worden naar een prestatiecultuur waarin leerlingen voortdurend onder druk staan. Het gaat niet om perfectie of competitie, maar om groei en ontwikkeling.

Tips om prestatiedruk te voorkomen:

- Benoem dat fouten maken en oefenen normaal zijn in het leerproces.
- Stimuleer samenwerking in plaats van competitie tussen leerlingen.
- Geef ruimte voor zelfregulatie: laat leerlingen mee beslissen over leerdoelen, succescriteria en werkvormen.
- Focus op inzet en strategieën, niet alleen op eindresultaten.
- Let op signalen van stress bij leerlingen: vermijd overbelasting en zorg voor een veilige leeromgeving.

Hoge verwachtingen gaan hand in hand met empathie, ondersteuning en een warm klasklimaat.

Werken met hoge verwachtingen is essentieel voor **gelijke onderwijskansen**, maar niet zonder uitdagingen. Door bewust om te gaan met valkuilen – zoals lage verwachtingen, stereotypen, te hoge doelen en prestatiedruk – kunnen leerkrachten een krachtige en veilige leeromgeving creëren waarin alle leerlingen kunnen groeien.

Aanbevelingen voor scholen en teams

Het werken met hoge verwachtingen is niet enkel een opdracht voor individuele leerkrachten. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het hele schoolteam. Door een gedeelde visie, samenwerking en voortdurende reflectie kan een school een cultuur creëren waarin hoge verwachtingen vanzelfsprekend zijn – voor alle leerlingen.

In de **leidraad** Onderwijs vanuit hoge verwachtingen (Leerpunt, 2025) formuleert Leerpunt zes krachtige kernprincipes om leerkrachten en schoolteams te ondersteunen bij het realiseren van hoge verwachtingen voor alle leerlingen:

1. Wees je bewust van je verwachtingen

Hoge verwachtingen beginnen bij bewustwording. Leerkrachten hebben vaak onbewuste aannames over leerlingen, gebaseerd op gedrag, prestaties of achtergrond. Daarom is het belangrijk dat elk teamlid zichzelf regelmatig de vraag stelt:

- Wat verwacht ik van deze leerling?
- Laat ik in mijn gedrag zien dat ik in hem/haar geloof?
- Hoe laat ik dat merken?

2. Wees je bewust van hoe je verwachtingen communiceert

Verwachtingen worden niet alleen uitgesproken, maar vooral gevoeld door leerlingen. Dit gebeurt via:

- Taalgebruik: positieve, stimulerende woorden.
- Non-verbaal gedrag: oogcontact, houding, lichaamstaal.
- Feedback en vragen: wie krijgt de moeilijke vragen? Wie mag presenteren?

Reflecteer als team: Hoe communiceren wij onze verwachtingen naar leerlingen?

3. Groepeer flexibel

Vaste niveaugroepen kunnen leiden tot stigmatisering en het bevestigen van lage verwachtingen.

Flexibel groeperen betekent:

- Groeperen op basis van leerdoelen, interesses of vaardigheden, niet op vaste niveaus.
- Regelmatig evalueren en bijstellen van groepen.
- Leerlingen kansen geven om op te klimmen naar meer uitdagende taken.
- Voorkomen dat leerlingen vastgezet worden in een "hokje".

Flexibel groeperen draagt bij aan gelijke kansen en stimuleert alle leerlingen om te groeien.

4. Stel heldere leerdoelen en succescriteria

Hoge verwachtingen worden concreet door duidelijke leerdoelen en succescriteria:

- Helder: wat moet de leerling kunnen of weten? wanneer is het doel bereikt?
- Uitdagend: doelen en succescriteria die groei stimuleren.
- Relevant: ze sluiten aan bij de leefwereld van de leerlingen, door aan te knopen bij hun interesses, ervaringen en actuele thema's die voor hen betekenisvol zijn. Dit verhoogt de betrokkenheid en het gevoel van herkenning.
- Op maat: met ruimte voor differentiatie en ondersteuning waar nodig.
- Transparant: communiceer de doelen en succescriteria met de leerlingen, zodat zij weten waar ze naartoe werken.

Geef leerlingen inzicht in wat kwaliteit is en hoe ze daar kunnen komen.

5. Creëer een positief klasklimaat

Een warme en veilige klasomgeving is essentieel om hoge verwachtingen waar te maken. Dit betekent:

- Fouten zien als kansen om te leren.
- Samenwerking stimuleren in plaats van competitie.
- Positieve relaties opbouwen tussen leerkracht en leerlingen, en tussen leerlingen onderling.
- Leerlingen het gevoel geven dat ze erbij horen en dat hun bijdrage ertoe doet.

Een positief klasklimaat is de basis voor groei en motivatie.

6. Benut de kracht van het team

Hoge verwachtingen zijn geen individuele missie, maar een teamopdracht. Dit vraagt om:

- Regelmatige professionele dialoog: Hoe kijken we als team naar onze leerlingen? Hoe ondersteunen we elkaar?
- Feedback en intervisie: Geef elkaar feedback op gedrag, taalgebruik en interactie met leerlingen.
- Gedeelde verantwoordelijkheid: Iedereen is medeverantwoordelijk voor een cultuur van hoge verwachtingen.
- Leidinggevenden als rolmodellen: Schoolleiders spelen een cruciale rol door dit proces te ondersteunen en te stimuleren.

Samen bouwen aan een cultuur van hoge verwachtingen versterkt het professioneel kapitaal van het hele team.

De kracht van hoge verwachtingen zit in gezamenlijk leren en ontwikkelen. Daarom is het belangrijk om als school te werken met:

- Leergemeenschappen: Teams waarin leerkrachten samen reflecteren, kennis delen en elkaar ondersteunen in het waarmaken van hoge verwachtingen.
- Regelmatige uitwisseling: Hoe vertalen we hoge verwachtingen naar onze klassenpraktijk? Wat werkt, en wat niet?
- Duidelijke afspraken en gezamenlijke taal: Spreek als team af wat je onder hoge verwachtingen verstaat, en hoe je dat zichtbaar maakt in gedrag en taal.
- Schoolbrede focus: Hoge verwachtingen gelden niet alleen in de klas, maar in de hele schoolcultuur – in gesprekken, op de speelplaats, in de zorgstructuur.

Wanneer hoge verwachtingen een gedeelde ambitie zijn, wordt het een vanzelfsprekend onderdeel van de dagelijkse praktijk op school.

Hoge verwachtingen vormen de sleutel tot gelijke onderwijskansen en het waarmaken van het leerpotentieel van álle leerlingen (Bouttaouane, 2022). Dit kennisdossier liet zien dat hoge verwachtingen niet alleen een mindset zijn, maar vooral tot uiting komen in het dagelijkse handelen van leerkrachten en teams: in de leerdoelen die je stelt, de feedback die je geeft, de manier waarop je je lessen differentieert, en de signalen die je – bewust en onbewust – aan je leerlingen uitzendt.

Tegelijkertijd is werken met hoge verwachtingen geen eenvoudige opdracht. Het vraagt bewustzijn van eigen aannames en vooroordelen, het doorbreken van stereotype denkpatronen en het zoeken naar een balans tussen uitdaging en haalbaarheid. Het vereist dat we als team durven reflecteren, feedback vragen en geven, en elkaar ondersteunen in het creëren van een schoolcultuur waarin groei, vertrouwen en motivatie centraal staan.

Dit dossier is een uitnodiging aan alle leerkrachten en schoolteams:

- **Geloof in de groeikracht van élke leerling.**
- **Laat dit geloof zien in je woorden, je gedrag en je onderwijspraktijk.**
- **Werk samen als team aan een gedeelde visie en ondersteun elkaar in dit proces.**

Door hoge verwachtingen te koesteren en waar te maken, geven we leerlingen niet alleen kennis en vaardigheden mee, maar ook het vertrouwen dat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en hun toekomst actief kunnen vormgeven. Elke leerling verdient een leerling die gelooft in het groeipotentieel van élke leerling.

IN DE PRAKTIJK!

Hoge verwachtingen in actie

Les Nederlands bij mevrouw De Hertog

De klas werkt aan een schrijfpdracht. Milan, een stille en onzekere jongen, levert een korte tekst in met veel spelfouten. In plaats van direct de fouten aan te stippen, zegt de leerkracht:

"Je verhaal heeft een sterke opbouw en ik zie dat je je best hebt gedaan om je ideeën te verwoorden. We gaan nu samen kijken hoe je je zinnen nog sterker kunt maken. Welke zin wil je herschrijven om het duidelijker te maken?"

Mevrouw De Hertog helpt Milan één zin te herschrijven, en laat hem daarna zelf verder werken. Na afloop zegt ze: *"Goed gewerkt, Milan. Je hebt echt laten zien dat je kan groeien als je blijft oefenen"*.

In de klas van meneer Vanderwallen (tweede graad ASO)

Bij een klasgesprek over klimaatverandering merkt de leerkracht dat enkele leerlingen zich stilhouden, waaronder Aïcha. In plaats van de discussie alleen door de sterke sprekers te laten voeren, zegt hij:

"Aïcha, ik weet dat jij hier ook een mening over hebt. Wil je je idee met ons delen?"

Aïcha zegt aarzelend iets, waarop meneer Vanderwallen reageert: *"Dat is een sterk punt. Kun je dat verder toelichten?"*

Zo geeft meneer Vanderwallen Aïcha ruimte om haar stem te laten horen, en stimuleert hij haar om actief deel te nemen.

Meer weten?

Als je graag meer wil weten over het stellen van hoge verwachtingen kan je onderstaande interessante en toegankelijke bronnen raadplegen. We delen een aantal bronnen die het afgelopen jaar binnen het VideoKLuB-project gebruikt werden. Deze selectie biedt een inspirerende eerste stap voor wie zich verder wil verdiepen in hoge verwachtingen stellen.

Boek 'Benut het leerpotentieel van alle leerlingen. Over het effect van hoge verwachtingen in het onderwijs' van Redwane Bouttaoune. Het boek gaat over hoe leraren en ouders het leerpotentieel van alle leerlingen beter kunnen benutten door hoge, positieve verwachtingen te hebben. Het laat zien hoe die verwachtingen ontstaan, wat ze betekenen voor het gedrag en welzijn van leerlingen, en hoe je in de praktijk onderwijs kunt geven dat uitgaat van hoge verwachtingen. Met voorbeelden en wetenschappelijke inzichten biedt het boek handvatten voor ander leerkrachtgedrag en een groeimindset, zodat elk kind de kans krijgt om zich volledig te ontwikkelen.

Boek 'Leraren met hoge verwachtingen' van Christine Rubie-Davies. Het boek laat zien hoe leraren met hoge verwachtingen denken en werken. Het biedt praktische handvatten om lessen en klasklimaat zo in te richten dat álle leerlingen beter presteren. Op basis van onderzoek en praktijkvoorbeelden wordt uitgelegd hoe leraren effectief groeperen, een zorgzame leeromgeving creëren en doelen stellen om motivatie en leerprestaties te vergroten.

Podcast 'KABOEM'. Onderwijsexperten Heline van Peteghem en Charlotte Arnou onderzoeken hoe we het leren van leerlingen in de B-stroom kunnen maximaliseren. Zij leggen in deze inleidende videocast uit hoe ze te werk zijn gegaan bij het creëren van het onderwijskader KaBOEM en wat het precies inhoudt. Aanvullend zijn verschillende afleveringen te beluisteren over en voor het onderwijs in de B-stroom.

Referenties

Bouttaouane, R. (2022). *Benut het leerpotentieel van alle leerlingen. Verwachtingen, interacties en cultureel responsief onderwijs*. Acco.

Coussement, S., & Dejonckheere, P. (2025). *Onderwijs vanuit hoge verwachtingen: Effectieve interventies tegen onderwijsachterstanden in het basisonderwijs*. Leerpunt. <https://leerpunt.be/leidraden/hoge-verwachtingen>

Leerpunt. (z.d.). *Toolkit*. Leerpunt. <https://leerpunt.be/toolkit>

Rubie-Davies, C. (2022). *Leraren met hoge verwachtingen: De lat hoger leggen* (S. Broerse, bewerking). Bazalt.

Bijlsma, H., & Bouttaouane, R. (2023). *Hoge en positieve verwachtingen in het onderwijs. Inzichten voor leraren en scholen*. <https://www.annefrank-atheneum.be/wp-content/uploads/2023/09/Bijlsma-H.-Bouttaouane-R.-2023-Hoge-en-positieve-verwachtingen-in-het-onderwijs.pdf>

Voerman, L. (2021). Hoge verwachtingen gaan over (n)u. De invloed van de verwachtingen van leraren op het leren en de motivatie van hun leerlingen. (Openbare les).

Yoon, K. S., Duncan, T., Lee, S. W.-Y., Scarloss, B., & Shapley, K. L. (2007). *Reviewing the evidence on how teacher professional development affects student achievement* (Issues & Answers Report, REL 2007–No. 033). U.S. Department of Education, Institute of Education Sciences, National Center for Education Evaluation and Regional Assistance, Regional Educational Laboratory Southwest. https://ies.ed.gov/ncee/edlabs/regions/southwest/pdf/REL_2007033.pdf.

Checklist: Laat ik hoge verwachtingen zien in mijn klaspraktijk?

Stel ik uitdagende en haalbare leerdoelen en succescriteria?

- Zijn mijn leerdoelen en succescriteria ambitieus en stimuleren ze groei?
- Zijn mijn verwachtingen afgestemd op het potentieel van de leerling, niet op diens beperkingen?
- Gebruik ik taal als: "*Ik weet dat je dit kan leren.*" of "*Dit is moeilijk, maar we gaan het samen aanpakken.*"?

Geef ik groeigerichte feedback?

- Geef ik feedback die focust op de volgende stap in het leerproces?
- Benoem ik concrete sterke punten en verbeterpunten?
- Moedig ik leerlingen aan om te blijven oefenen en door te zetten, ook bij moeilijkheden?

Differentieer ik met hoge verwachtingen?

- Krijgt elke leerling uitdagende leeractiviteiten aangeboden?
- Bied ik ondersteuning zonder de lat te verlagen?
- Vermijd ik het geven van "gemakkelijker werk" als standaardoplossing?

Communiceer ik mijn verwachtingen op een positieve manier?

- Gebruik ik positieve taal en toon ik geloof in de mogelijkheden van leerlingen?
- Vermijd ik negatieve of beperkende uitspraken zoals "*Dit zal voor jou te moeilijk zijn*"?
- Straalt mijn non-verbaal gedrag (houding, gezichtsuitdrukking, oogcontact) vertrouwen uit?

Stimuleer ik een groeimindset in de klas?

- Bespreek ik met leerlingen dat fouten maken hoort bij leren?
- Moedig ik doorzettingsvermogen en inspanning aan boven "slim zijn"?
- Geef ik ruimte voor reflectie en het stellen van eigen leerdoelen?

Werk ik samen met mijn team aan een cultuur van hoge verwachtingen?

- Bespreken we binnen het team actief onze verwachtingen van leerlingen?
- Geven we elkaar feedback over hoe we hoge verwachtingen tonen in onze lespraktijk?
- Delen we succesvoorbeelden en werken we samen aan een consistente boodschap naar leerlingen?

Eindvraag: Als een leerling vandaag mijn les verlaat, weet die dan dat ik in deze leerling geloof?